

Сліпий музикант (стислий переказ)

Володимир Короленко

Стислий переказ скорочено, автор: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ

В багатій сім'ї поміщиків Попельських народився хлопчик. Коли молода мати Ганна Михайлівна почула тихий і жалібний перший крик дитини, на її обличчі відбилося страждання. Вона спитала бабку: "Чого... чого це він?" Бабка відповіла, що так і має бути, але серце матері уже чуло горе, яке нависло над колискою.

Хлопчик, якого назвали Петрусем, народився сліпим. Спочатку ніхто цього не помітив, але через кілька тижнів лікар підтвердив сліпоту. Мати сказала, що знала це давно.

Батько хлопчика був звичайним сільським поміщиком Південно-західного краю. Він був добрий, пильно наглядав за робітниками, і праця забирала майже весь його час. Крім батьків, з хлопчиком жив його дядько Максим Яценко, який був рідним братом Петрусевої мами. 10 років тому Максим був відомий як найнебезпечніший забіяка. Згодом Максим виїхав до Італії і приєднався до такого ж забіяки й еретика – Гарібальді. Усі вже думали, що Максим загинув, але через кілька років він повернувся і залишився у домі сестри. Чоловік повернувся без правої ноги, тому ходив на милиці, а його ліва рука була покалічена. Максим став серйознішим, вгамувався, багато часу проводив у своїй бібліотеці. Чоловік мав гаряче й добре серце.

Ганна Михайлівна хотіла зробити Петруся центром сім'ї і задовольняти найменшу його примху. Та дядя Максим переконав сестру, що у хлопчика є всі шанси розвинути інші свої здібності до такої міри, щоб хоч почасти надолужити сліпоту. Він просив не кидатися стрімголов на кожен жалібний крик дитини, а дати їй можливість досліджувати світ. Через кілька місяців після цієї розмови хлопчик вільно й швидко лазив по кімнатах, навчився пізнавати людей з ходи, а обличчя вивчав дотиками пальців.

Коли третя зима його життя наближалася до кінця і в кімнати долинули звуки весни, на хлопчиковому обличчі відбилося болісне нерозуміння. Мати здогадувалася, що він не може збагнути усіх нових звуків. Чудового весняного дня мама і дядько вивели хлопчика в поле, на берег близької річки. Від багатства вражень і звуків хлопчик знепритомнів.

Дядю Максима дуже стурбував цей випадок. Він почав читати спеціальні книжки і все більше переконувався, що природа, яка позбавила хлопчика зору, не скривдила його в усьому іншому. Дядько вирішив допускати до племінника враження поступово.

РОЗДІЛ ДРУГИЙ

Петрусеві йшов уже 5-ий рік. Він вільно ходив по всьому дому, але на подвір'ї йому була потрібна палиця.

Одного літнього вечора хлопчик лежав у кімнаті, напівдрімаючи. Ось уже кілька днів він засинав під якимсь особливим, чарівним враженням. Ранком він питав у матері, що це таке було. Одного вечора мама з'ясувала, що Петрусь чує нехитрі переливи простої мелодії дудки, на якій грав конюх Йохим. Колись Йохим грав і на скрипці, але з того часу як його кохана Марія вийшла заміж за іншого, він грав на дудці з верболозу.

Якось ввечері Йохим лежав у стайні і раптом відчув, як чиясь маленька рука хутко пробігла пальцями по його обличчю, сковзнула по руках і далі почала обмацувати дудку. Це був сліпий панич. Через годину мати, не знайшла його в постелі і здогадалася піти до Йохима. Там вона й знайшла сина, який все ще жадібно прислухався до увірваної пісні.

Відтоді кожного вечора хлопчик приходив до Йохима у стайню. Матері не подобались ці музичні сеанси і вона вирішила привернути увагу сина грою на фортепіано. Через три тижні з міста привезли піаніно. Ганна Михайлівна була впевнена, що її Петя забуде тепер стайню й дударя. Жінка заграла для сина, брата і Йохима, який несміливо зайшов у будинок, щось особливо гучне, але досить хитре, що вимагало неабиякої гнучкості пальців. Петрусеві не сподобалося. З часом Попельську теж зачарувала гра на дудці. А згодом, вечорами, між панським домом і Йохимовою стайнею почалося дивовижне змагання. Із сараю вилітали переливчасті трелі дудки, а назустріч їм линули акорди фортепіано. Гнівне почуття Ганни до Йохима уляглося зовсім.

Петрусь змінив ставлення до фортепіано. Хлопчик почав уважно досліджувати інструмент пальцями. Він торкався клавіш і милувався кожним окремим тоном. У ньому починали виявлятися задатки артиста.

Якось Максим попросив Йохима заспівати гарної старої пісні. Конюх заспівав "Ой, там на горі та й жінці жнуть". Петрусь, на здивування дядька, чудово зрозумів і уявив образи пісні. Дядько зрозумів, що чуйна натура хлопчика здатна відгукнутися, незважаючи на сліпоту, на поетичні образи пісні.

Стислий переказ скорочено, автор: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

РОЗДІЛ ТРЕТІЙ

У 6 років Петрусь отримав від дядька невелику й смирну конячку. Через два-три місяці хлопчик весело скакав у сідлі поруч Йохима, який командував лише на поворотах.

Для свого віку хлопчик був високий і стрункий; обличчя його було трохи бліде, риси тонкі й виразні. Чорне волосся ще дужче відтіняло білість обличчя, а великі, темні, мало рухливі очі надавали йому своєрідного виразу, що якимось зразу привертало увагу.

Він затамлював пісні, ще уважніше ловив голоси навколишньої природи і часом вмів узагальнити їх вільною імпровізацією.

У 9 років хлопчик почав отримувати від дядька перші уроки. Здавалося, Петро жив повним життям і не усвідомлював своєї сліпоти. А тимчасом якийсь дивний, недитячий смуток все-таки прозирав у його характері. Максим пояснив це відсутністю дитячого оточення.

У невеликому сусідньому маєтку недавно оселилося подружжя Яскульських. У них була єдина дочка, майже одноліток сліпого хлопця. Евеліна була невеликою дівчинкою, з довгою русою косою й голубими очима. Вона вражала всіх якоюсь дивною солідністю, недитячою розсудливістю. Здавалося, ніби перед вами не дитина, а малесенька доросла жінка.

Якось Петро був сам на пагорбку над річкою. Він грав, а потім задрімав на хвилину. Раптом чийсь легкі кроки вивели його з дрімоти. То прийшла Евеліна і спитала, хто це недавно тут грав. Сліпий не любив, коли порушували його самотність. Тому він неприємно зустрів дівчинку. Потім він спитав, чому вона не йде геть. Діти вже майже сварилися, але хлопця покликав Йохим. Петро хутко збіг з пагорбка. "Ах, який поганий хлопець!" – почув він за собою щиро обурене зауваження.

Другого дня, сидячи на тому самому місці, хлопець жалів, що образив дівчинку. Днів зо три дівчинка зовсім не приходила. Але четвертого дня Петрусь почув її кроки внизу, на березі річки. Він гукнув, чи це вона, а дівчинка спитала: "Хіба ви не бачите, що це я?". Це звичайне запитання боляче озвалось в серці сліпого. Згодом між ними зав'язалася розмова, і хлопець раптом став обмацувати її волосся і обличчя. Дівчинка налякалася і сказала про це. Хлопець зрозумів, що його сліпота викликає страх у людей. Він упав на траву й заплакав. Евеліна намагалася заспокоїти його, і Петро сказав, що він сліпий. Дівчина обняла його і сама заплакала.

Відтоді вона стали дружити. Дівчинка приходила щодня в садибу Петра, а через якийсь час вона теж стала ученицею в Максима.

РОЗДІЛ ЧЕТВЕРТИЙ

Дядькові здавалося, що тепер у його вихованця є все, чого йому ще бракувало, та це була гірка помилка. Коли хлопець переходив з дитинства в отроцтво, він ставав усе більш тривожним. В ньому дедалі більше вироблявся нахил до самотності. Коли Петро наближався до критичного віку між отроцтвом і юнацтвом, його зростання проходило досить спокійно. Та це був лише період тимчасового затишшя.

РОЗДІЛ П'ЯТИЙ

Минуло ще кілька років. Петро, що став уже юнаком, зріс, як теплична квітка, захищений від різких сторонніх впливів далекого життя. Він навчився добре грати на дудці і фортепіано. Мати бачила, що захищена, ніби муром, душа її сина дрімає в якомусь зачарованому півсні, штучному, але спокійному. І вона не хотіла порушувати цієї рівноваги.

Та от надійшов час, коли дядько Максим вирішив відчинити двері теплиці, щоб у неї міг ринути свіжий струмінь повітря ззовні. Для першого разу він запросив до себе

старого товариша Ставрученка і його синів-студентів. З ними приїхав ще юний кадет, син одного з найближчих поміщиків.

Одного вечора Петро, Евеліна, молоді Ставрученки і кадет сиділи в саду. Хлопці були вражені надзвичайною розсудливістю 17-літньої Евеліни, бо вона говорила, що в кожної людини є свій шлях у житті, і свій вона уже визначила. Евеліна була справжньою красунею. Сліпий теж виріс і змужнів. Слухаючи розмову дівчини, Ставрученків і кадета, він відчував, що життя котиться повз нього. До нього не зверталися з запитаннями, у нього не питали думок, і скоро виявилось, що він стоїть осторонь.

Через два тижні молоді люди знов гостювали у Попельських. Відчувши себе зайвим, Петро пішов у сад. Там його знайшла Евеліна і запитала, чому він такий сумний. Петро сказав, що він зовсім зайвий на світі. Дівчина звинувачувала в усьому дядька Максима. Потім вона спитала, чи не спадало йому на думку, що вони повинні одружитися. Петро відповів, що перед нею є багато можливостей, а він просто сліпий. Дівчина сказала, що кохає його. Тепер хлопець почував у ній ще якусь іншу, нову дівчину. Вони повернулися до гостей, і Петро загравав на фортепіано якусь італійську п'єсу, але своєрідно, вплітаючи мелодії народної пісні. Слухачі були вражені і хвалили Петра. Хлопець боровся з враженнями нового щастя, а може, відчував також наближення грози у своїй долі.

Стислий переказ скорочено, автор: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

РОЗДІЛ ШОСТИЙ

Другого дня Петро прокинувся з оновленою душею. В усій садибі стало якось світліше й радісніше. Ганна Михайлівна наче помолоділа сама, Максим частіше жартував. Молоді люди посміхались і складали якісь плани. Петрові належало серйозно докінчувати свою музичну освіту.

Восени Попельські всією сім'єю вирушили до Ставрученків. Петро почував себе тепер далеко вільніше серед молодого товариства.

Одного дня господарі й гості вирушили в Н-ський монастир. Дорогою до монастиря усі звернули до Колодні, де був похований славетний колись "лицар", старий козацький ватажок Гнат Карий. Судячи зі старовинних записів, поряд з ним був похований сліпий бандурист Юрко, що супроводив отамана в походах... Згодом студент сказав Ганні Михайлівні, що дивлячись на Петра, в його уяві постає сліпий бандурист Юрко. Ганна Михайлівна вважала, що це жахливо.

У монастирі всі оглядали старовинну церкву та лізли на дзвіницю, звідки відкривався далекий краєвид. Дзвонар, якого звали Єгорій, весь час відганяв дітей, які хотіли пробратися на дзвіницю слідом за панами. Він весь захлинався від злості, а діти називали його сліпим чортом. Його обличчя було сердите й бліде, і він дійсно був сліпим. Усі помітили, що виразом обличчя Єгорій дуже схожий на Петра.

На площадці дзвіниці сліпий послушник-дзвонар розповів, що вміє гарно дзвонити,

але простудився на дзвіниці... Коли усі спускалися вниз, Петро залишився з дзвонарем наодинці. Але Евеліна теж залишилася, притулившись до стіни й затамувавши подих. Дзвонар розповідав Петрові, що народився сліпим, але у монастирі проживає послухник Роман, який осліп у 7 років. Єгорій вважав, що Романові краще, бо він світ бачив, свою матку пам'ятає.

Петро стояв похмурий і потемнілий. Раптом вони почули, що на дзвіницю піднімаються діти. Разом з дітьми прийшов Роман. Обличчя його було широке, подзьобане віспою і надзвичайно добродушне. Єгорій спитав, нащо він впустив дітей. Роман зовсім не був проти, щоб діти вийшли на площадку, бо вони — пташки Божі.

Попельські прожили ще кілька днів у Ставрученків. У Петра часом був гарний настрій, але все ж в ньому помітна була якась похмурість. Епізод в монастирі глибоко запав у серце сліпого. Ганна відіслала в монастир два теплі баранячі кожухи й гроші, щоб полегшити скільки можна долю обох сліпців. Їй здавалося, що цією жертвою вона вмилоstinить якусь темну силу, що вже насувається похмурою тінню над головою її дитини.

Максим на дзвіницю не виходив через ногу, але Евеліна розповіла йому, як Петро розмовляв з Єгором – озлобленим сліпим дзвонарем. Розповіла дівчина і про доброго Романа. Дівчина сказала, що Єгор і Петро зовні дуже схожі. Вона боялася, щоб Петро не подумав, ніби всі сліпонароджені злі...

Прийшла зима. Евеліна з батьками виїхала гостювати до старої графині Потоцької. Петро усвідомив, що її присутність не давала йому щастя, а завдавала особливого страждання. Тепер Петро постійно думав, навіщо сліпому жити на світі.

Перед Різдом Яскульські вернулися. Залишившись на самоті з Евеліною, Петро попросив покинути його, бо він буде мучити її усе життя. Хлопець вважав, що у ньому живе злоба.

Якось Максим доводив Петру, що світі є горе в сто разів більше, ніж його. Юнак закричав, що це неправда, і він хотів би помінятися життям з останнім жебраком і навіть заздрить дзвонареві Єгорові. Дядько сказав, що коли Петрові було б гірше, то, може, сам він був би кращий.

Надійшла весна. Верст за шістдесят від садиби Попельських у невеликому містечку була чудотворна католицька ікона. Щороку, ранньою весною, до ікони йшли прочани. До неї пішли Максим, Йохим і Петро. Серед усього людського гамору і шуму сліпого вразили сліпі жебраки, які заводили жалібну пісню: "Под-дайте сліпеньким... ра-а-ди Христа..." Обличчя Петра перекривилось. Максим спитав, чого ж він злякався, адже це ті самі щасливці, яким він недавно заздрив, – сліпі жебраки, що просять тут милостиню... Максим запропонував племінникові спробувати долю цих нещасних. Потім Максим примусив Петра подати сліпим гроші. Прохожі з подивом дивилися на багато вдягненого й вродливого панича, що помацки подавав милостиню сліпому, який приймав її теж помацки.

Другого дня Петро лежав у своїй кімнаті в нервовій гарячці. Коли хлопець одужав, він покликав дядька, і вони довго розмовляли на самоті. Максим розповів про одно

знайомого сліпого жебрака – Федора Кандибу, якому випалило очі на війні.

Максим оголосив, що Петро ще цього літа поїде в Київ, щоб з осені почати уроки у відомого піаніста. Липневої ночі дядько та племінник рушили в дорогу на бричці. На світанку двоє сліпих підійшли до брички, біля якої на розісланому килимі сиділи пани. Згодом сліпців стало троє, і вони рушили далі. Спереду, постукуючи перед собою довгою палицею, ішов дід. Другий був високий на зріст хлопчина, з жовчним обличчям, дуже подзьобаним віспою. Третій був зовсім юнак, у новій селянській одежі, з блідим і мовби трохи зляканим обличчям; його хода була невпевнена. То був Петро. Сліпі кликали його Юрієм. Вони рушили на Почаїв.

Незабаром із Києва прийшов у садибу лист від Максима. Він писав, що вони з племінником здорові і все у них добре. В цей час троє сліпих посувалися все далі. Хвилювання та ляк на обличчі юнака давно зникли. З кожним новим кроком назустріч йому лилися нові звуки невідомого, широкого, безмежного світу, що замінив тепер лінивий і заколисуючий шурхіт тихої садиби... Він пізнавав своїх супутників, добродушного Кандибу й жовчного Кузьму, довго брів за скрипучими возами чумаків, ночував у степу біля вогнів, слухав гомін ярмарків і базарів, узнавав горе, сліпе й зряче, від якого не раз боляче стискалось його серце... І дивна річ – тепер він знаходив у своїй душі місце для всіх цих відчуттів.

Пізньої осені Петро несподівано вернувся додому з двома сліпцями в жебрацькій одежі. Душа хлопця зцілилася. Коли Максим, що все писав з Києва, нарешті, вернувся додому, Ганна Михайлівна зустріла його фразою: "Я ніколи, ніколи не прощу тобі цього". Але обличчя її суперечило суворим словам... Довгими вечорами Петро розповідав про свої мандрування, і в присмерку фортепіано звучало новими мелодіями, яких ніхто не чув у нього раніше...

РОЗДІЛ СЬОМИЙ

Тієї ж осені справили весілля. Для Петра почалося молоде тихе щастя з Евеліною. Інколи він ішов у село, де на краю стояла тепер нова хата Федора Кандиби та його рябого племінника.

Евеліна народила дитину, та Петро марно хвилювався, що вона теж буде сліпою. Коли лікар сказав, що дитина бачить, з Петром щось сталося. Це був раптовий переворот, справжній удар, перед його згаслими ще до народження очима враз засвітилися дивні примари. Чи були це промені, чи звуки, він не усвідомлював. Потім Петро уперто твердив, що якусь мить він бачив. Багато хто говорив йому, що це неможливо, але він наполягав на своєму. Після того моменту, коли він усіх побачив, Петро похитнувся й знепритомнів, та на обличчі був відблиск радісного задоволення.

ЕПІЛОГ

Минуло 3 роки. Численна публіка зібралася в Києві, щоб послухати сліпого музиканта. Живе почуття рідної природи, чуйний оригінальний зв'язок з безпосередніми джерелами народної мелодії відбивалися в Петровій імпровізації. Зал заgrimів оплесками, а Петро знову почав грати. І раптом над зачарованою юрбою стояла вже сама тільки пісня сліпих... "Подайте сліпеньким... р-ради Христа". Це була

пільма на тлі яскравого світла, нагадування про горе серед повноти щасливого життя...

Музикант давно вже замовк, але юрба зберігала гробову тишу. Максим похилив голову і думав: "Так, він прозрів... Замість сліпої і невтолимої егоїстичної муки, він носить у душі відчуття життя, він відчуває і людське горе, і людську радість, він прозрів і зуміє нагадати щасливим про нещасних...". Максим зрозумів, що зробив своє діло і не марно прожив на світі.

Стислий переказ скорочено, автор: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу